

ס פ ר

דרך ה'

מאת רבינו הגדול איש האלקים
רבי משה חיים לוצאטו זצוק"ל

מבאר בו:

כלל דרכיו ית'

וכללי האמונה והעבודה

(מלשון המחבר בהקדמה)

הוגה מכתב יד וסודר מחדש
עם הערות וכיאורים בעזה"י ע"י
יוסף משה בהגרי"א ספינר

מהדורה מתוקנת

פעיה"ק ירושלים ת"ו

ה'תשס"ט

דברים אחדים

"אין חפץ לה' בעולמו כי אם שיכירו עבדיו את כבודו, ואת גדלו ירוממו, ובמסתריו יתעלסו" (לשון רבינו הרמח"ל באגרותיו). אין הכוונה דוקא על לימוד הקבלה, אלא כל עסק בענין השגחתו ית' על עולמו ועל האדם בפרט, וכן אגדות ומדרשי חז"ל, נכלל בלימוד חכמת האמת ופנימיות התורה. וכמ"ש תלמיד הרמח"ל (כת"י) וז"ל: מי שישתדל להבין הנהגתו ית"ש כמו שמוזהר על זה: וידעת היום והשבות אל לבבך וגו', יהיה אפילו בפשט שהוא "אגדה", ששם מבוארים מדותיו של הקב"ה, לפחות על דרך הפשט, הנה זה נקרא שמשגי איזה דבר מן הבורא עכ"ל. ומה נורא המקום הזה — ספר דרך ה', אין זה כי אם בית אלקים — המלמד לאדם דעת ותבונה "בכלל דרכיו יתברך" — כללי האמונה והעבודה על בורים" (מתוך לשון המחבר בסוף ההקדמה), היינו: היחס והקשר בין הבורא ית' לנבראו, ובמיוחד לעם סגולתו.

1. כלל דרכיו יתברך — הספר כולל בתוכו: הבנת רוב הסוגיות המרכזיות של כתבי האריז"ל, (בדוגמת הדעת תבונות וכללים ראשונים): א"ס, צמצום וקו, א"ק, שבירה ותיקון, ופרצופי האצילות קטנותם וגדלותם, וכי"ע. חטא אדה"ר ותיקונו. וכן הבנת דרושים יסודיים בשער הכוונות. הספר משמש (במדה מסויימת) גם כעין קיצור של "דעת תבונות".

יש להעיר: שאין כוונת המחבר להסתיר את שפת הקבלה בשפת הנגלה, ולא בא בהסבריו כדי לקרב הדברים אל השכל. אלא לפי שיטת הרמח"ל, שפת הנגלה של נושאים אלו (הבנת הדברים מצד הנהגת ה' את עולמו), הם תוכיות ופנימיות הדברים, והן הן גופי תורה. וכמ"ש הרמב"ם בענין מראות הנבואה (יסוה"ת פ"ז, הלכה ג'). ואין הבדל בין המראות המובאים בחכמת האמת, לבין מראות הנבואה. וכמ"ש בזה מהר"ש אלקבץ (נדפס בסוף ספר שבירי לוחות להרמ"ע מפאנו). וראה דברי הגר"א ביהל אור, זוהר ח"ב דף מ"ב ע"ב ד"ה: ואפילו האי תמונה. ונשמע מפי הגר"י הוטנר זצוק"ל, שאלו הגדולי עולם שאחזו אחרת בענין זה, הוא בגלל אמרם שאין מראות הנבואה דומה למראות שמשגים ברוה"ק שהוא ענינו של חכמת האמת.

מפתח הפרקים

א הקדמה

חלק ראשון

ז פ"א כבורא ית'
 יד פ"ב בתכלית הבריאה
 כא פ"ג במין האנושי
 לו פ"ד כמצב האדם בעוה"ז
 נב פ"ה בחלקי הבריאה ומצביהם

חלק שני

סד פ"א בענין השגחתו ית' בכלל
 סז פ"ב במקרי המין האנושי בעוה"ז
 עז פ"ג בהשגחה האישיית
 צה פ"ד בענין ישראל ואו"ה
 קד פ"ה באופן ההשגחה
 קט פ"ו בסדר ההשגחה
 קיג פ"ז בענין השפעת הככבים
 קיז פ"ח בהבחנות פרטיות בהשגחה

חלק שלישי

קכו פ"א בענין הנפש ופעולותיה
 קלד פ"ב בענין הפעולה בשמות ובכישוף
 קמז פ"ג בענין הרוה"ק והנבואה
 קנג פ"ד במקרי הנבואה
 קסה פ"ה בהבדל שבין נבואת כל הנביאים למשה

14 ואמנם חלקה 15 החכמה העליונה את מיני הנסיון 16 האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעמק עצתה היותו ראוי ונאות. ונמצא לכל איש ואיש 17 מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, והוא פקדתו ומשאו בעולם הזה וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא. ויודנו מעשיו במדת דינו ית', כפי המשא אשר נתן לו באמת בכל בחינותיו בתכלית הדקדוק.

18 והנה זה כעבדי המלך שכלם עומדים למשמעתו, ובין כלם צריך שתשטלם עבודת מלכותו, והנה הוא מפלג לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כלם ישתלמו כל החלקים המצטרפים לו. והנה כל אחד מהם מוטל עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, וכפי פעלתו בפקדתו כן יגמלהו המלך. אך מדת החלוקה הזו ודרכיו, נשגבים מאד מהשגתנו ואי אפשר לנו לעמוד עליהם, כי אם החכמה העליונה הנשגבה מכל שכל 19 היא שערתם והיא סדרתם 20 באפן היותר שלם.

ב. 21 והנה בהיות עניני העולם כלם נמשכים ונעמקים

בו אחר הבלי העולם. ובוחר בתורה ועבודה - נגד: ויעזוב את עבודת בוראו.

(14) עד כאן ביאר ענין המצבים שהם לפי הפקודות. בהמשך מבאר: על פי מה נעשה חלוקה זו.

(15) ואמנם חילקה כו' - "השגחה האישיית".

(16) ה"מצבים" הם בהתאם לחלקי הנסיון.

(17) איש ואיש, כאמור: שפרקינו עוסק בהשגחה "האישיית".

(18) ה' הבחנות יש במשל זו, ויתכן שהם מכוונים לדבריו: ואמנם חילקה כו'.

(19) (בלשון חכמת האמת נקרא: רישא דלא איתיידע - רד"א, ששם הוא חלקות חלקי הב"ן לעומת המ"ה, כמ"ש ב"כללים ראשונים" סי' לד).

(20) היא שיערתם - "מדת החלקים" דלעיל. והיא סדרתם - "דרכיו" דלעיל.

(21) סעיף ב' תו"ד: ההשגחה האישיית הזאת - חלוקת הנסיונות, מתחיל